Badanie pilotażowe nt. *Wpływu sztucznej inteligencji na model ryzyka audytu*

Scenariusz/kwestionariusz wywiadu strukturyzowanego

Wprowadzenie do rozmowy: Przedstawić cel badania.

Część 1. Metryczka *(wypełnia Ankieter) Do metodyki badań – charakterystyka respondentów*

1. **Imię i nazwisko** R39
2. **Stanowisko**

x	Audytor/Biegły rewident
	Dyrektor finansowy
	Nauczyciel akademicki
	Inne, jakie……..

3. **Sektor**

x	Sektor prywatny
	Sektor publiczny

4. **Doświadczenie zawodowe (liczba lat w zawodzie)** 8 lat
5. **Stopień/tytuł naukowy (jeśli dotyczy)** mgr
6. **Lokalizacja /miejsce zamieszkania** *(miejsce zamieszkania - osoba fizyczna):*
   Miejscowość:
   Kod pocztowy:
   Województwo: małopolskie

Część 2. Pytania merytoryczne

7. **Czy do tej pory znane było Panu/Pani zagadnienie dotyczące wykorzystania algorytmów opartych na sztucznej inteligencji w programach finansowo-księgowych i/lub w audycie (procesie kontroli)?**

x	Tak
	Nie

8. **Czy Państwo wykorzystują algorytmy oparte na sztucznej inteligencji w programach finansowo-księgowych i/lub w audycie (procesie kontroli)?**

x	Tak
	Nie
	Nie dotyczy

Jeśli tak, proszę opisać dotychczasowe doświadczenia w tym zakresie. *(free text)*

Tak. Mamy jakby pełny zakres, bo zarówno mamy rozwiązania, które z tego co wiem opracowała nasza firma. One są oparte na rozwiązaniach Excelowych i tu jakby szczegółów nie znamy. Ja już widzę same raporty końcowe, które są w Excelu, jak i też korzystamy z Microsoftowego rozwiązania Power VI [vi aj]. Bardzo dużo raportów teraz mamy i jeżeli chodzi o wykorzystanie tego, no to głównie wykorzystujemy zarówno w procesie identyfikacji ryzyk, jak już później w procesie testowania danej pozycji sprawozdawczej, więc jeżeli chodzi o wykorzystanie, no to to powiedziałbym, że już jest w sporym zakresie, bo do takich pozycji wynikowych, czyli przychody ze sprzedaży, koszt własny sprzedaży, no to wydaje mi się, że u moich klientów to chyba u większości jakby wspieramy się w testowaniu tymi analizami, a jeżeli chodzi o identyfikację ryzyka badania, to na wszystkich projektach wykorzystujemy takie algorytmy.

9. **Czy spotkał/a się Pan/Pani z problematyką badawczą/dyskusją dotyczącą związku między wykorzystaniem AI a ryzykiem audytu?**

[x] Tak
[ ] Nie

Jeśli tak, proszę opisać dotychczasowe doświadczenia w tym zakresie. *(free text)*

Tak. Problemem z wykorzystaniem takich narzędzi jest odpowiednia populacja, liczebność populacji, którą analizujemy, ponieważ te rozwiązania muszą mieć odpowiednio dużą populację, żeby wyciągać wnioski, które faktycznie są zasadne. Jeżeli próbujemy stosować takie rozwiązania na kliencie małym, gdzie na przykład te zapisy księgowe nie są odpowiednio liczne, to zdarza się, że algorytm identyfikuje ryzyka w miejscach, gdzie ich nie ma. Po prostu na zbyt małej populacji wnioski nie są poprawne. Natomiast zdaję sobie sprawę, że nie zawsze te narzędzia są skuteczne. To znaczy ja uważam, i to zawsze powtarzam nawet młodszym pracownikom, na końcu profesjonalny osąd audytora jest kluczowy. My nie możemy ślepo ufać takiemu narzędziu i zawsze, no nie wiem iść do klienta zgłaszając, że odchylenie na danym koncie jest z błędem, no bo my to musimy przeanalizować. Natomiast jeżeli nie mamy odpowiednio dużej populacji, to zdarza się, że narzędzie „głupieje" w cudzysłowie i nam wyrzuca potencjalne błąd prawie wszędzie. A to nie jest możliwe tylko musimy na to krytycznie spojrzeć.

10. **Proszę ustosunkować się do następujących stwierdzeń:**

Wyszczególnienie	1 Zdecydowanie nie	2 Nie	3 Raczej nie	4 Nie mam zdania	5 Raczej tak	6 Tak	7 Zdecydowanie tak
Stosowanie przez audytora w procesie badania algorytmów/narzędzi opartych na sztucznej inteligencji wpływa na ryzyko audytu.						x	
Stosowanie przez klienta programów finansowo-księgowych opartych na sztucznej inteligencji wpływa na ryzyko audytu.						x	
Wyższe ryzyko audytu związane jest ze stosowaniem AI przez klienta		x					
Wyższe ryzyko audytu związane jest ze stosowaniem AI przez audytora		x					
W obu przypadkach ryzyko jest takie samo	x						

Proszę uzasadnić swoje stanowisko. (*free text)*

Ad. 1) Tak. Uważam, że jesteśmy w stanie wychwycić więcej ryzyk przy użyciu takich algorytmów, narzędzi. Ja to mówię ze swojego doświadczenia. Ja raczej badam klientów, którzy mają odpowiednio duże populacje, więc jakby te wyniki są faktycznie, że tak powiem adekwatne, więc tak zdarzyło mi się, że jako człowiek nie bylibyśmy w stanie wychwycić ryzyk czy odchyleń, które takie algorytmy nam wychwyciły, więc zdecydowanie ma wpływ.

Ad. 2) Powiedziałbym, że raczej tak, dlatego właśnie kluczowe jest jak definiujemy ryzyko audytu - czy rozumiemy ogólne ryzyko audytu czy już poszczególne ryzyka istotnego zniekształcenia sprawozdania finansowego?
Ryzyko audytu traktujemy jako ryzyko nieodłączne, ryzyko kontroli i ryzyko przeoczenia.
Ok no to tak powiedziałbym, że to z kolei nam zmniejsza ryzyko. No bo mam też klienta, który sam właśnie analizuje i widzę, że tam jest wstanie też więcej wyłapać i kontrola wewnętrzna działa lepiej dzięki temu więc powiedziałbym, że tak.
Ad. 3) Nie, no nie zgodziłbym się. Teoretycznie klient mógłby ukrywać właśnie jakieś oszustwa, bo sam przeanalizowałby i tak to robił, żeby tego audytor nie wychwycił. Ale to jakieś ekstremalne przypadki. Powiedziałbym, że nie, że nie dałbym wyższego ryzyka audytu, gdybym wiedział, że sztuczną inteligencję klient stosuje, wręcz przeciwnie.
Ad. 4) No to znowu potencjalnie jesteśmy w stanie więcej wychwycić ryzyk, kiedy my stosujemy, ale to rozumiem, że to jest ryzyko właśnie naszego przeoczenia. No to ono jest mniejsze, więc kiedy stosujemy też bym powiedział, że nie - bo ryzyko przeoczenia zmniejszamy, stosując sztuczną inteligencję.
Ad. 5) No tu się nie zgadzam. Zdecydowanie nie. Według mnie te algorytmy i te narzędzia faktycznie z mojego doświadczenia widzę, że wpływają, więc rozumiem, że w obu przypadkach czy stosujemy, czy nie stosujemy ryzyko jest takie samo. No to uważam, że nie, że to jakby nam faktycznie zmniejsza ryzyko.

11. Proszę ustosunkować się do następujących stwierdzeń:

Wyszczególnienie	1 Zdecydowanie nie	2 Nie	3 Raczej nie	4 Nie mam zdania	5 Raczej tak	6 Tak	7 Zdecydowanie tak
Stosowanie AI przez audytora i/lub klienta powinno wpływać na wysokość opłaty za audyt (wynagrodzenia za audyt)							x
Stosowanie AI przez klienta powinno wpływać na wzrost wysokości opłaty za audyt							x
Stosowanie AI przez audytora powinno wpływać na wzrost wysokości opłaty za audyt							x

Proszę uzasadnić swoje stanowisko. (*free text)*
Ad. 1) Zdecydowanie tak. Ponieważ wiem, że to są bardzo drogie rozwiązania. Firmy, które się w tym specjalizują, to są globalni gracze i to są potężne pieniądze, a nawet jeżeli klient sam stosuje takie rozwiązania, i my chcemy opierać się na wnioskach klienta, to i tak my powinniśmy przetestować systemy AI klienta, a to wymaga od nas zaangażowania specjalisty, który znowu jest bardzo drogi, zdecydowanie tak. Znaczy na koniec dnia po paru audytach to może nam podnieść efektywność i jakby działać w drugą stronę. Natomiast taki pierwotny nakład jest zdecydowanie wyższy po stronie kosztowej, więc na ten moment zdecydowanie tak.
Ad. 2) No na ten moment powiedziałbym zdecydowanie tak. Ja widzę w dalszej perspektywie oszczędności na procedurach, bo one będą szybsze i dzięki temu tańsze. Natomiast teraz, żebyśmy mogli przetestować systemy i później na nich się opierać, no to musimy zaangażować specjalistów, którzy wiem z doświadczenia, że bardzo dużo kosztują, więc „siódemka".
Ad. 3) Tak to są drogie rozwiązania, zdecydowanie tak.

12. W naszej pracy proponujemy rozszerzenie klasycznego modelu ryzyka audytowego o ryzyko sztucznej inteligencji w następujący sposób:

Audit Risk = Ryzyko nieodłączne x Ryzyko kontroli x Ryzyko przeoczenia x Ryzyko AI

gdzie: *Ryzyko AI = Ryzyko AI audytora x Ryzyko AI klienta*

Pytania do rozmowy:

12 a) Czy w Pani/Pana opinii takie rozszerzenie modelu jest uzasadnione? Proszę uzasadnić swoje stanowisko/swoją odpowiedź. *(free text)*

Jak najbardziej. Docelowo wydaje mi się, że tak, ponieważ ryzyko przeoczenia dokładnie jakby tu jest jako iloczyn ryzyka sztucznej inteligencji i to będzie zależeć nasze ryzyko - od naszego ryzyka sztucznej inteligencji audytora. Natomiast ryzyko kontroli będzie zależeć od ryzyka sztucznej inteligencji klienta, bo jeżeli sztuczna inteligencja zawiedzie, no to ich kontrola wewnętrzna opierająca się na tych raportach zawiedzie więc zdecydowanie tak.

12 b) Czy według Pani/Pana wiedzy taki model (rozszerzony) jest już obecny w praktyce?

Pośrednio wydaje mi się, że tak, ponieważ naszej ocenie ryzyka badania i właśnie później ryzyk poszczególnych pozycji, materialnego zniekształcenia poszczególnych pozycji bierzemy pod uwagę systemy AI, tych który klient używa, bierzemy pod uwagę kontrolę nad środowiskiem AI. Jeżeli w zależności od tego, czy one są efektywne czy nieefektywne – zwiększamy, zmniejszamy także nie jest to tak oficjalnie, że tak powiem włączone do definicji, ale jakby praktyka już to stosuje.

12 c) *Jeśli odpowiedzi na powyższe pytania (jedno lub oba) były twierdzące, dodatkowe pytanie:* **Nasze badanie nie potwierdziło związku między wysokością wynagrodzenia biegłych rewidentów a stosowaniem sztucznej inteligencji przez klienta. Co może być tego przyczyną? *(free text)***

Ja mam podejrzenie, że największe firmy na rynku, które stosują te badania to one i tak zawsze były droższe. Wg mnie w cenę usługi domyślnie było wliczone która jest wyższa. Wydaje mi się, że pierwsza dziesiątka firm audytorskich to też używa, więc jakby domyślnie w jakości usługi było wliczone to ryzyko. To, że my mamy ekspertów i ich angażujemy i ta cena była wyższa, natomiast obawiam się, że mniejsze firmy jakieś tam podmioty jednoosobowe po prostu nie są w stanie zastosować tych narzędzi i oni tego środowiska i klienta po prostu nie badają więc cena jest niższa. Jeżeli będzie obowiązek wprowadzony, a wiadomo ten obowiązek oczywiście jest tylko, że jak to w praktyce wygląda, to nie wiem. No musiałbym tam być w PANA, żeby wiedzieć jak te kontrole wyglądają. Jeżeli PANA faktycznie będzie, że tak powiem na to patrzeć i bez tego dobrego audytu środowiska i nie będzie można wydać sprawozdania biegłego rewidenta albo będzie tam PANA solidne zasądzała kary, no to wtedy ceny u wszystkich wzrosną i może to będzie wtedy wpisane.

13. Proszę uszeregować czynniki uwzględnione w zaprezentowanym modelu rozszerzonym według ważności - uwzględniając ich wpływ na ryzyko audytu, **przy założeniu, że 1 oznacza czynnik najbardziej istotny (najważniejszy), 5 – czynnik najmniej istotny. (Uszeregować od najważniejszego do najmniej istotnego).**

Czynnik	Ważność czynnika (1-5) Uszeregować od najważniejszego do najmniej istotnego
Ryzyko nieodłączne	1
Ryzyko kontroli	2
Ryzyko przeoczenia	3
Ryzyko AI audytora	5
Ryzyko AI klienta	4

Proszę uzasadnić swoje stanowisko/swoją odpowiedź. (*free text)*
Ryzyko przeoczenia jest mniejsze niż ryzyko nieodłączne i ryzyko kontroli. Kiedy stosujemy sztuczną inteligencję jako audytorzy to zwiększamy efektywność naszych działań. Gdy klient stosuje AI to musimy więcej czasu i środków poświęcić by poznać jego systemy, niż gdy sami stosujemy rozwiązania AI które znamy.

14. **Czy, i w jaki sposób przypisanie osobowości prawnej sztucznej inteligencji wpłynęłoby na proces oceny ryzyka badania?**
    Proszę uzasadnić swoje stanowisko/swoją odpowiedź. *(free text)*

Ja jako biegły rewident i tak proszę zarząd o potwierdzenie odpowiedzialności za prowadzenie ksiąg rachunkowych, nawet jeżeli ona jest w podmiocie zewnętrznym i tak samo prosiłbym zarząd o potwierdzenie swojej odpowiedzialności za narzędzia, które stosuje, w tym tą sztuczną inteligencją i podejrzewam, że klienci też od nas jakby w umowach chcieliby, żeby to jednak żebyśmy to my odpowiadali za nasze narzędzia, więc ja raczej czuję, że nie wpłynęłoby to na proces oceny ryzyka. Takie moje zdanie, ale no ciekawy temat to pewnie do przeanalizowania. Na ten moment uważam, że to nie miałoby wpływu.

15. **KNF, PANA, MF, PIBR, biegli, naukowcy - która grupa powinna ustrukturyzować dyskusję o ocenie ryzyka badania w środowisku sztucznej inteligencji? Dlaczego?**
    Proszę uzasadnić swoje stanowisko/swoją odpowiedź. *(free text)*

No to widzę, że Państwo już jako naukowcy robicie pierwszy krok, ponieważ widzę już nawet nowe definicje i wzory się pojawiają i bardzo dobrze. Natomiast uważam, że każda z tych grup jakby powinna w sumie łącznie do tego podejść. No bo Państwo jakąś teorię przygotujecie, ale żeby to weszło w życie, no to my jako praktycy i przede wszystkim regulatorzy, też to muszą przeanalizować, bo teraz właśnie wiele zależy od regulatorów. Duże firmy to od ładnych paru lat stosują i teraz pytanie czy inne firmy to robią? Mam podejrzenie, że mniejsze firmy tego nie robią, bo najzwyczajniej w świecie nie stać ich na to. Ja to doskonale rozumiem. A to wszystko wynika z tego, że po prostu wynagrodzenia za audyt są zdecydowanie w Polsce za niskie, a mamy porównanie. Ja akurat mam ten komfort, że mam porównanie z rynkami zagranicznymi. I zdarza się tak absurdalna sytuacja nieraz, że za skonsolidowane sprawozdanie finansowe robione w Polsce pobiera się mniejsze wynagrodzenie, niż komponent np. ze Szwajcarii. Za badanie jednej spółeczki w Szwajcarii albo w Anglii. Tam są te wynagrodzenia naście razy wyższe niż w Polsce, więc jeżeli po prostu będą stawki wyższe, to wydaje mi się, że mniejsze podmioty też zaczną stosować. Pewnie jakoś przez najem takich usług, bo pewnie nie będą w stanie tak od razu szybko zatrudnić swoich specjalistów. Natomiast rynek się po prostu dostosuje wtedy do tego.

16. **Czy jest coś, co chciałby/chciałaby Pan/Pani dodać/podkreślić w kwestii omawianej problematyki badawczej?** *(free text)*

No to co ja powiedziałem na początku, że no niestety to też właśnie było, że to też tłumaczy trochę, dlaczego te mniejsze podmioty tego nie stosują? Ponieważ te algorytmy muszą mieć odpowiednio duży zbiór danych. W przypadku małych zbiorów te wyniki nie są po prostu adekwatne i można wyciągnąć błędne wnioski. Druga rzecz uważam, że nigdy sztuczna inteligencja nie zastąpi zawodowego osądu biegłego rewidenta, czyli my nigdy nie możemy ufać do końca wynikom takich raportów. My musimy je po prostu krytycznie analizować. Z tego co ja wiem, to chyba nawet w księgowości bardziej, bo to niektórzy nasi klienci już mówią, klienci pracują nad robotyzacją prostych procesów, czyli tam już wchodzi w ogóle taki program, że na przykład faktura sprzedaży ma być automatycznie księgowana w ogóle bez jakiegokolwiek wsparcia człowieka. Tam później ma być tylko jakaś osoba sprawdzająca, więc ja zakładam, że to jest pewnie perspektywa kilku, może kilkunastu lat to i audytorzy na początku pewnie Big4 wprowadzi roboty, które będą proste testy detaliczne robić automatycznie też bez użycia człowieka. To podejrzewam, że to też będzie trend a my jako audytorzy, ludzie skupimy się na jakiś tam trudniejszych obszarach.